

Szűcs György

HARANGHY JENŐ TÖRTÉNELMI FALKÉPEI ÉS ÜVEGABLAKAI Debrecen, Parád, Kolozsvár

---

1932. július 7-én adták át rendeltetésének Debrecenben a város műszaki tanácsosának, Borsos Józsefnek a tervei alapján felépített új ravatalozót. Borsos nemcsak egy önálló épületet alkotott, hanem a Nagyerdőben az egész temetőt megtervezte, ügyelve még arra is, hogy a meglévő fákat meghagyják, s így az erdei jelleget meg tudták őrizni.¹ A ravatalozó és környékének kiképzése egységes elgondolást követ: az épület formaképzése, részletmegoldásai visszanyúlnak a századforduló népi díszítőművészeti elemeihez, másfelől azonban a Rerrich Béla-féle szegedi Dóm-tér árka-dós épületeinek közvetlen rokonaként könyvelhetjük el. Pámer Nóra dekoratív, romantikus irányzatként tárgyalja ezt a fajta stílust, melynek gyökereit Fritz Höger és Ragnar Östberg északi téglalapítászatában találhatjuk meg.² Borsos műve átmenet a „magyaros” szecesszió és a modern vasbeton szerkezetes építmények között. Majd 1938-ban épül fel debreceni Egyetemi temploma, mely hatalmas falsíkjaival már Rimanóczy Gyula pasaréti templomához (1933) hasonlítható.

1931 májusában Dr. Vásáry István polgármester pályázatot hirdetett a köztemető épülő ravatalozója szertartástermeinek kifestésére és üvegablakainak elkészítésére. A felhívás kiemelte, hogy figyelembe kell venni a klinkertéglalábazat zöldesbarna szí-nét, a vakolt felület anyagát és főként azt, hogy „az egész épület, de különösen annak belseje és felszerelése magyaros motívumú díszítéssel van elgondolva és tervezve, kívánatos, hogy a falfelület freskó képei valamint az ablakok tervei ezzel összhangban legyenek”.³ A bíráló bizottság tagjai – a város vezetői mellett Borsos József, Bosznay István, Sidló Ferenc – Haranghy Jenő, ifj. Kovács János, Holló László és B. Kokas Klára terveit találták kivitelezésre alkalmasnak.⁴ Haranghy a központi teremtől jobbra elhelyezkedő 2. számú ravatalozót kapta. „Az egyes freskók még ünnepélyesebbé avat-ják e komor helyet – írta Vári Szabó Tibor városi építésszámvevő –, de anélkül, hogy a gyásznak komor ridegségéről szólnának. Az egyiken ott áll Krisztus alakja, a vígasz-talás és feltámadás reménysége. A másik is a megnyugvásról és viszontlátásról szól, és talán a legérdekesebb Haranghy Jenő művészi alkotása, mely az ősmagyarok temeté-si áldozatát mutatja be.”⁵

Már a szeptemberi Déri Múzeum-beli kiállításon, amikor a kartonokat bemutatták a közönségnek, látszott, hogy a kiírásnak leginkább Haranghy terve tudott megfelelni.⁶ Teljes mértékben képes volt idomulni Borsos elképzeléseivel, s Toroczkai Oszvald külső emblematikus sgraffitójával is egységes harmóniát teremtett. A ravata-lozó főfala Attila temetését ábrázolja. Egy téglasorból kialakított boglyaív határolja a képmzőt, melynek közepén a hun vezér faragott koporsója helyezkedik el. Kétoldalt feleségei, gyermekei, katonái állnak, kürtök harsannak fel, s áldozatnak egy fe-ke-te és egy fehér mént vonszolnak a táltosok pallosaihoz. Egy korábbi változat sze-rint a koporsó helyett csónak rajzolata szerepelt, de az szétfeszítette volna a kompozí-ciót.⁷ A koporsó fölötti kerek üvegablak a ravatalozó oromdíszeit ismétli, a nagyszent-miklósi kincs bikafejes ivócsanakjának aranyló üvegablak változata. Kétoldalt az üveg-

ablakok sora a temetés tágabb környezetét teremti meg, kopjafás részletek tűnnek elő a ravatalhoz igyekvő festői ruházatú ősmagyar csoportozatok között. Előzményei a marosvásárhelyi Kultúrpalotában Toroczkaí Wigand Ede hármasszobrász által készített színes ablakai 1913-ból (Hajdonába, régös-régön; Csaba bősceje; A nagyúr kapuja; Réka asszonysírja).

Az épület bármennyire is archaikus köntösben jelenik meg előttünk, krematóriumával, korszerű emelő-berendezéseivel, urnafülkéivel egyértelműen megfelelt a modern funerális elvárásoknak. A tradíció nyugvó esztétizmus találkozott egy magas szintű technikai rendszer kiépítésével. Nem véletlen, hogy amikor Bethlen István volt miniszterelnök az átadás előtti hónapban Debrecenbe látogatott, az egyetemi épületeket, a nagyerdei uszodát és a köztemetőt tekintette meg mint a város új létesítményeit.⁸ Debrecen fontos szerepet kapott Klebelsberg Kunó kultuszminiszter elképzeléseiben, mivel az első világháború által megszakított klinikai építkezéseket befejeztette, s a Tisza István Tudományegyetemmel a szellemi élet újabb Budapesten kívüli központját alapozta meg.

Haranghy stílusa – sűrített, kontúros előadásmód, „lajos”, dekoratív felületki-töltés – még magán hordja a szecesszió élményének lenyomatát, hiszen tanulmányait a tizes években végezte, amikor még friss volt a gödöllőiek hatása az alkalmazott művészetekre. Haranghy a későbbiekben ugyan megőrizte dekorativitásra való hajlamát, viszont a hajlékonyabb szecessziós vonalvezetés eltűnével alakult ki a jellegzetes „Haranghy-stílus”. A debreceni ravatalozónál Borsos elképzelése némiképp sugallta a „pogány” tematikát, mely a két háború közötti időszak Szent Istvánt, tehát az államiságot megcélzó ideológiájában valamiféle ősiséget, mondaszerűséget, a századforduló gondolkodásának megőrzését képviselte. A ravatalozóban a környezet és az élők viszonya pontosan koreografált és kötött. Az élők egyedül maradnak a halottal, nincs lehetőség önálló viselkedésmódokra. A koporsósüllyesztőben eltűnő tetem és az ottmaradó családtagok, ismerősök számára egyetlen lehetőség kínálkozik: a történelmi időbe visszanyúló képek lehetővé teszik, hogy ez a végső helyzet elemelődjön a jelen időtől, s egy világosabb, távolibb dimenzióba mutasson.

A holtak házának szinte ellentéte a *parádafürdői étterem/falképeinek* világa. Az 1937 tavaszán felépített nagy vendéglő építészeti szempontból jelentéktelen, nem hordoz külön művészi tartalmat. Sokkal inkább a környék hangulata őrzi a reformkor emlékét, hiszen a korábbi Grassalkovich-uradalom zálogbirtokosai már 1827-ben fürdőépületeket emeltek a Csevice-forrásnál. Az építkezések majd minden tulajdonosnál folytatódtak, 1854-ben gróf Károlyi György több kisebb házat létesített a vendégek elhelyezésére. 1885-ben Ybl Miklós tervei szerint bővítették az alsó kastélyt. A területet 1919 után mint Károlyi Mihály birtokát kobozták el, s 1929-ig zárgondnoki kezelésbe került, majd a Nemzeti Közművelődési Alapítvány tulajdona lett.⁹ Népszerűsége az első világháború után nőtt meg, hiszen szinte az egyetlen hegyvidéki gyógyfürdő maradt az új országhatárokon belül. „Itt minden inkább ódonszerű – fogalmazta meg Dinnyés Ferenc festőművész – Itt-ott a régi római és görög architektúrára emlékeztető épületek, nagy oszlopos verandákkal, másod(t) nemesen finom ízléssel rendezett parkok berkekkel és tóval. A tavat a legérdekesebb festői szépségű fák veszik körül, majd mindezt elhagyva a hegyeket borító erdőbe jutunk, melyek oly szépek, oly vadonszerűek, mint egy őserdő, hogy szinte látni véli az ember az erdő sűrűjébe menekülő centaurokat, mert itt igazán úgy érzi magát az ember, mintha ki-

kapcsolódott volna a jelen világtól és a huszadik század minden beteges romlottságával együtt csak egy rossz álomnak tűnik fel, melyből felébredtünk és egyenesen belekerültünk a festőileg is oly szép romantikus őskorszakba.”¹⁰ Dinnyés költői leírása szinte Haranghy monumentális művének előképe is lehetne, bár ő az antik ókor helyett a magyar korai középkorba nyúlt vissza.

1940 augusztusában Haranghy elküldte ajánlatát a parádfürdői építető bizottságnak, melyben részletesen felvázolta a megfestendő programot Kaplonyi László építész által megadott tervek alapján. A pavilonszerű étterem mind a négy falát viaszolajfestéssel, sűrű osztású vakkeretekre erősített bükkfalemezekre készítené el. Az ajtó és ablaknyílások által üresen hagyott felületek három összefüggő témakört ölelnének fel. A főfalra Arany János Buda halála című eposzából a Mátrai vadászat jelenet kerülne, az oldalfalakra Kossuth 1840-es látogatását, a szemköztire pedig a fürdő száz évvel későbbi, tehát 1940-es látképét képzelte el a művész. A teraszra nyíló ajtóközökbe a 12 hónap figurális ábrázolatait tervezte. „Az étterem festményeinek előadásmódja – a terem architektúrájának megfelelően – erőteljes, színes, nagyvonalú, kompozíciókat igényel.”¹¹ Haranghyt november végén bízták meg az „étterem és társalgó helyiségnek az ajánlatban foglalt tervek és leírások szerinti művészi kifestésével”, ám még két esztendő múltával is csak arról értesülhetünk, hogy tart a fatáblák felerősítése.¹²

A 12 hónap allegóriái valószínűleg nem készültek el, jelenlegi állapotában csak a három fal kompozíciói láthatók. A legnagyobb, középső falon képszalagokon olvashatók Attila vadászatának verssorai: „Etel is a Mátrát osztja fel akképpen,/ Hegyre hegyet készül meghajtani szépen,/ Nagy rengeteg erdőt nyomni körül haddal,/ Úgy banni el oztán közepütt a vaddal.” A debreceni ravatalozó statikus gyászsképeivel ellentétben itt csupa mozgalmasság minden, az életerős vezér szinte uralkodik a vadregényes tájon. Díszesen felszerszámozott lovak, gazdag ruházatú vadászok, az elejtett bivalyt, s más apróállatokat körbeugráló kutyák barnával kontúrozott csoportjai, a táj szinte égő vörös és sárga háttere ezt a dinamizmust erősítik. A körvonalakon belül a kifestés lendületes, széles ecsetkezeléssel valósul meg, a szecesszió dekoratívítása leginkább az alakok nélküli jobboldali térrészben érződik, ahol a fák, a növényzet és a fehér sátrak elrendezésének ritmusát nem töri meg a testesebb alakok tájba helyezése. A *Parádi séta* 1840 Kossuth Lajos látogatását mutatja be. Klasszicista tornác előtt elegáns hölgyek és urak találkozását láthatjuk magas fenyők tövében: egy kezdődő kerti mulatság kellemes pillanatait ragadta meg a művész fantáziája. Erre felel az átellenes kép, ahol napernyő alatt beszélgető, teniszütővel felszerelkezett vendégek, fürdőruhás strandolók gyönyörködnek a tavat övező hegyekben (*Parádi strand*, 1940). A *Mátrai vadászat* csak megelőlegezi az utána következő lakmározást, vigasságot, a két oldalsó kép viszont a nyugalom és a pihenés egy-egy kiragadott pillanatáról szól.

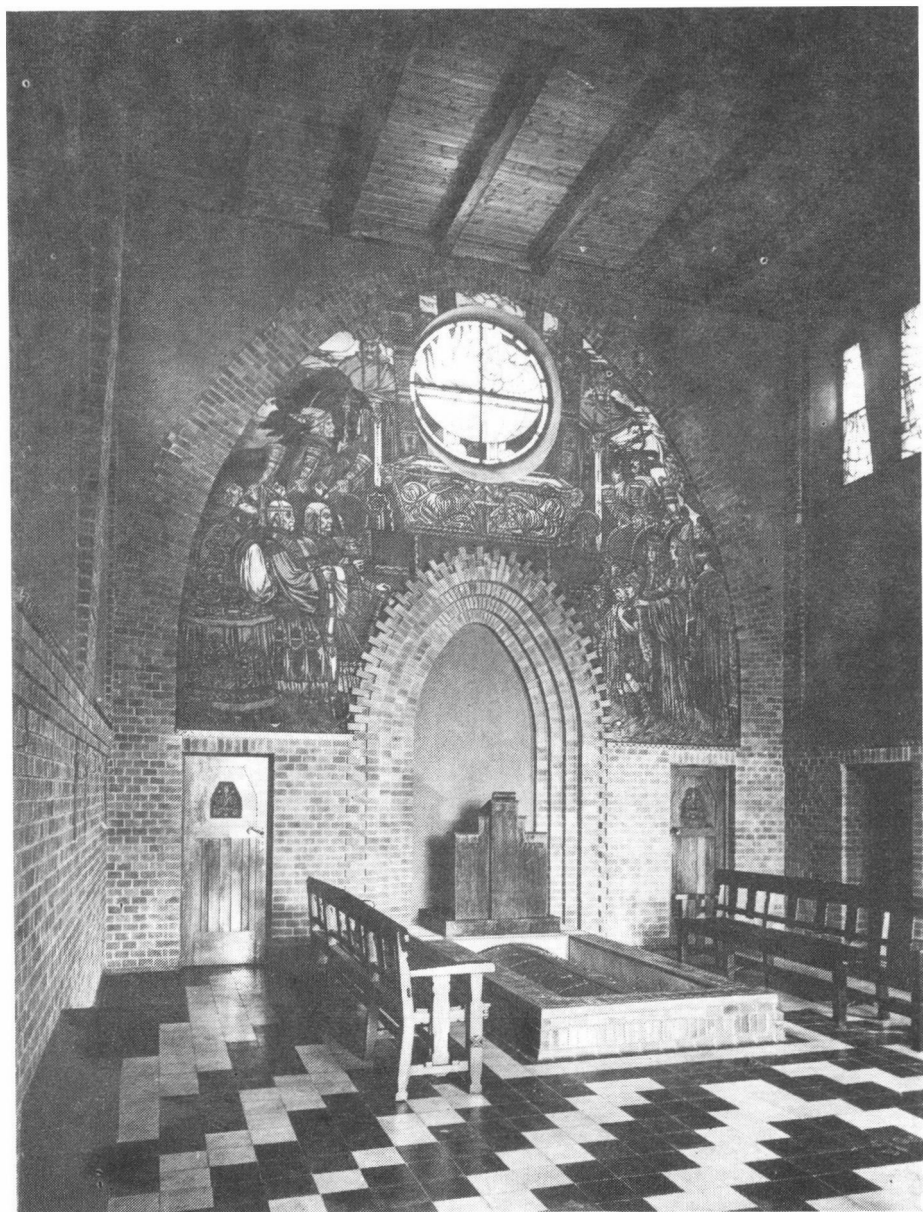
A három falkép – anélkül, hogy észrevennénk – sajátos tér-idő játékba ragad bennünket. A pavilon délre néző oldalán 7 íves, szárnyas üvegajtó nyitható fel, s így a terasz és a belső tér összecsúszik. A strandjelenet átvezet a festett történelmi időből a reális jelenidőbe, melynek mozgalmasságát a vendégek teremtik meg. A teraszról látható körpanoráma dombjai, platánjai, fenyvesei szinte „folytatják” a belső falakon megkezdett képeket.¹³ A vendégek is kettős időben oldhatják fel vágyaikat, gondolataikat. „A kastély szobái, kezdve a fekete márvány kandallótól a nehéz szövet tapétás falakkal, berendezés, minden egy szebb, jobb múlttól regél...”¹⁴ A kedvelt

parádi üveg pohár Kossuth arcképével és a hideg-meleg vizes, parkettás szobák, Ybl Miklós szállója és Mattyók Aladár modern vonalú strandépítménye, az Anna-bálok színes forgataga és az esténként játszó jazz-zenekar – mindez egyszerre érzékelhető az ott töltött napok alatt.

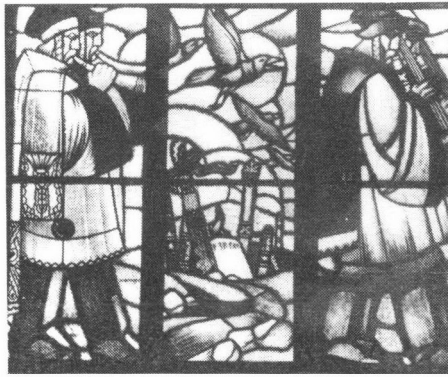
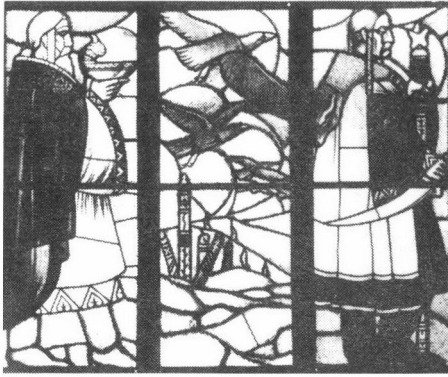
„A mozaikot is rakjuk, de bizony igen lassan megy és azt hiszem ebben az évben nem is leszünk meg. Ezen kívül Parádra egy óriási méretű étterem 15x36 m alapterületű termet is ki kell festenem, hát egyszerűen van mit csinálni hála Istennek – csak bírom és győzzem.”¹⁵ – számolt be készülő munkáiról 1941 februárjában Haranghy.

A Műcsarnok Szent István-mozaikja és a parádi étterem mellett az év végén már Kolozsváron kell dolgoznia az ottani *Hadtestparancsnokság* épületén. Az 1940-es 2. bécsi döntés után a visszatért területek főhatósága elrendelte, hogy a félbemaradt épületeket be kell fejezni. Ormay János mérnök-főhadnagy kapta meg a feladatot, hogy a klasszicizáló, timpanonos (az újságok szerint „bizáncias”) román főgimnáziumi épületet „magyaros” stílusban áttervezze. Ormay a homlokzatot teljesen átalakította, koppfás kőpilléreket, székely oromdíszeket alkalmazott. A főbejárat két oldalán itt is felbukkant a bikafejes edény. A kapuzatot Borsodi-Bindász Dezső dunaharaszti mészkőből készült, 320 cm magas őrtálló „Hun” és „Magyar” harcosai vigyázták. A középrizalit legfelső sávjában Haranghy Jenő 12 m hosszú és 2,5 m magas sgraffitója Mátyás király djadalmenetét ábrázolta. Kétoldalt pedig egy-egy íves falmezőben Szent László gyepüket épített és Töhötöm vezér átadja Erdélyt a magyaroknak témák kerültek kidolgozásra. A művészek az épület belsejében is megosztották a feladatokat. Szopos Sándor erdélyi festőművész hat freskót festett; Haranghy az üveglakok kartonjait készítette el, a kivitelezést Palka József vállalta.¹⁶ (Ebben az évben Szopos és Haranghy egyaránt Esterházy-díjat kapott: Szopos a történelmi kompozíció kategóriában a Madéfalvi veszedelem című festményéért, Haranghy a magyar életkép kategóriában a Debreceni nagyvásár a 18. században művéért). A parancsnoki dolgozószobába Szervátius Jenő figurális bútorokat faragott, ezek közül kiemelkedik az ún. Gábor Áron dolgozóasztal, melyet 1941-ben a budapesti közönség is láthatott a Műbarát kiállításán.¹⁷ A történelmi féldomborművekkel díszített asztal (Székely íjász a tatárok ellen, Gábor Áron ágyút önt stb.) kecskelábát is „szobrok” alkották: háttal egymásnak támaszkodó kardos ősmagyar illetve két ágyúöntő székely. „Attila, Árpád szelleme éljen Csaba hitében, / Ősök szelleme véd, védjük az ősz szellemet.” – hirdette Molnár Sándor százados, katonaköltő disztichonja a lépcsőházban.¹⁸ „Azt akarjuk ezzel az új épülettel dokumentálni, hogy él még a hamisítatlan magyar művészet.” – nyilatkozta Haranghy az egyik kolozsvári újságnak.¹⁹

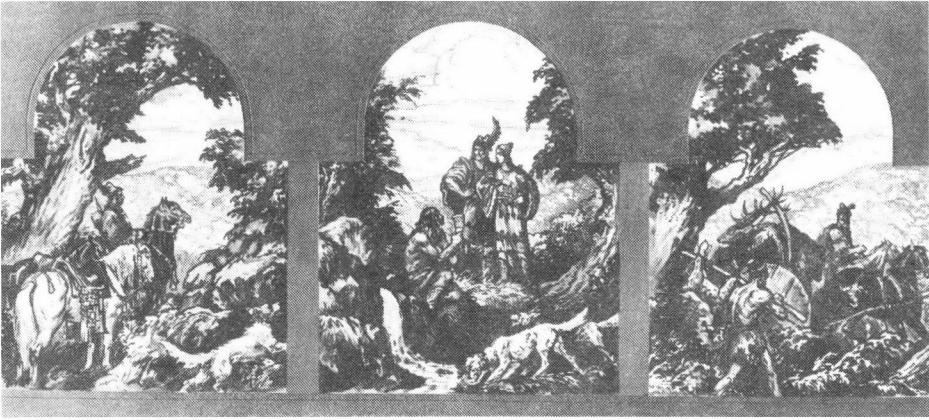
Haranghy üveglakjai két csoportba oszthatók. A magyar és erdélyi címerek környezetébe komponálta a jeles erdélyi családok (Báthori, Bethlen, Kemény, Apafi stb.) illetve városok (Marosvásárhely, Sepsiszentgyörgy, Csíkszereda, Beszterce stb.) jelvényeit. A címerek megszabott rajzolatai nem sok szabadságot engedtek meg Haranghy-nak, kicsit szabadabban dolgozhatta ki az erdélyi fejedelmeket János Zsigmondtól II. Rákóczi Ferencig, valamint az Attila kardja és a Csaba királyfi üvegeképeket. Az emblematis és figurális képekkel felvillantott magyar történelem addigi menetének lezárására, a homlokzati Mátyás-sgraffitó párja, a *Horthy kolozsvári bevonulását* ábrázoló lépcsőházi falkép szolgált.²⁰ „Már ma estére teljesen fel van illetve alá van festve a bevonulási 8 méteres kép ... A kiszínezés még 5-6 nap...” – írta feleségének november végén Haranghy.²¹ A hatalmas méretű kép kompozíciója kevésbé sikerült,

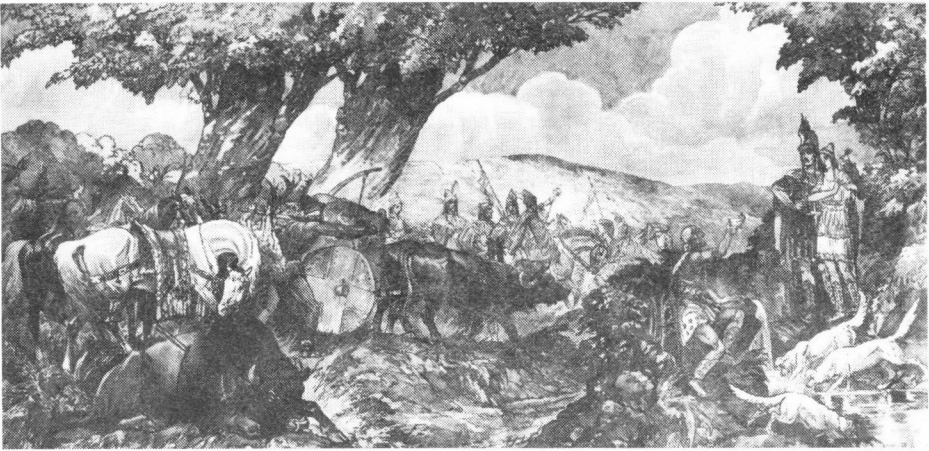
29. Haranghy Jenő: Attila temetése, 1932.

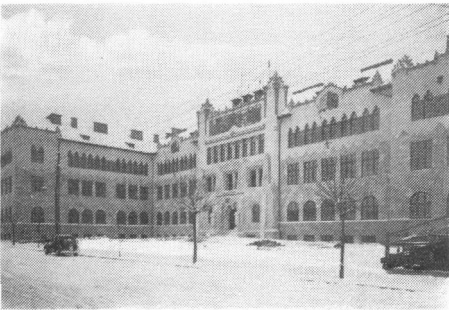
30. Haranghy Jenő üveglakcai a debreceni ravatalozóban, 1932.

31. Haranghy Jenő: Mátrai vadászat. Terv a parádi Nagyszálló éttermének falképéhez, 1941.

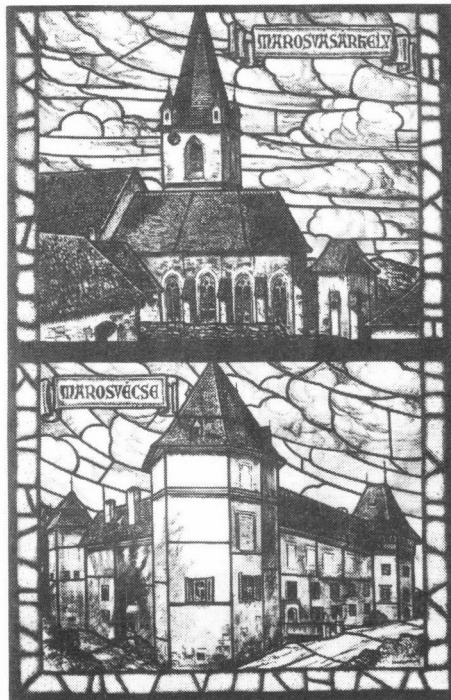
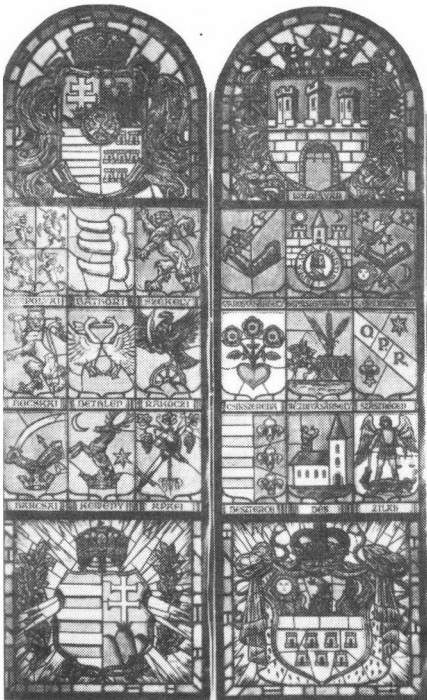

32. Haranghy Jenő: Mátrai vadászat. Terv a parádi Nagyszálló éttermének falképéhez, 1941.

33. A kolozsvári Hadtestparancsnokság épülete, 1942.

34–37. Haranghy Jenő: A kolozsvári Hadtestparancsnokság üveglakainak kartonjai, 1941.

a fal közepén elhelyezkedő ajtó miatt a Kormányzó a bal oldalra tolódott, ezért az elvonuló harcokosi és a lovas katona egy részét Haranghy kénytelen volt levágni a kép szegélyével. Valószínűleg a szabad komponálásban gátolta az is, hogy a viszonylag friss eseményt saját szemével látta, riportrajzok sokaságát készítette el, s az átélt konkrét valóság nem kedvezett egy időtlenebb kidolgozásnak.

Egy reprezentatív épülethez szorosan hozzátartozik ünnepélyes átadása. A Kormányzó személyesen nem jelent meg, az avatásra Bárdossy László miniszterelnök utazott Kolozsvárra. 1942 január 18-án délelőtt Stirling hadtestparancsnoknak Ormay János mérnök jelentést tett a munkálatok befejezéséről, utána leánya átnyújtotta az épület kulcsát. Majd Kelemen Lajos múzeumi és levéltári főigazgató ismertette az épület művészi elgondolását.²² Kósa Márton költő versre ragadtatta magát, s mintegy interpretálta a szemlélők érzéseit: „Megállok most előtted, ó hatalmas/kő-költevény, pompázó palota/ s elnézek hosszan, csodáló szemekkel/ erőt sugárzó új magyar Cso-da...”²³ Az átadás euforikus hangulata alkalmas volt arra, hogy – legalább néhány napig – feledtesse a háborús hangulatot, az építés nehézségeit a hideg téiben.

Az épület katonai funkciója, az aktuális politika beleszólása a megvalósításba, a szűk határidő miatti gyors munka: a kész építmény megítélésének gátló lerakódásai. Ennek ellenére, vagy éppen ezért nagyszabású vita bontakozott ki a Hadtestparancsnokság kapcsán. Még 1938-ban Keöpe Viktor szóvá tette a magyar városok „neo-ilyenolyan” stílusát. Javasolta, hogy az építészek használják fel a tulipánt és a többi magyar virágot az épületek díszítésére, a fehérrel kombinált piros-zöld kiegészítő színeket, a ruházat süjtásainak „ornamentikáját”, a székelykapuk, kopjafák faragásmintáit a falak felöltöztetésére, s így a már létező Iparművészeti Múzeum, a Postatakarékpénztár, s a városmajori kis székely templom mellett további „magyar” épületek születhetnének.²⁴ S valóban a Hadtestparancsnokság gazdag motívum-applikációjával éppen ezt a kívánalmat valósította meg. Ám az Építészetben Padányi Gulyás Jenő élesen szembe szállt ezzel a fajta „eltévelyedéssel”. „Hivatalos segédlettel és sajtóval terjed a rossz példa nyomán az ízléstelenség s a magyar művészet legnagyobb veszedelme: az üres, talmi magyarkodás.”²⁵ Ellenpéldának hozta fel, hogy Marosvásárhelyen is fenyegetett a veszély, de ott a Maros-Torda Vármegye székházának átalakítását Kotsis Iván redukciós terve kitűnően oldotta meg, és sikerült megakadályozni a „vasbeton kopjafák” alkalmazását.²⁶

A Hadtestparancsnokság épülete ismét felelevenítette a vitát a nemzeti építészetről, amely a századforduló óta meg-megosztotta az építésztársadalmat, de „túlillusztált” voltával nem segítette a kérdés építészet-esztétikai tisztázását. Az összeválogatott jelenetek és a követendő ősök képei mintha valamiféle történelmi kompenzációról árulkodnának: felépült a magyar múlt díszletezése, a történelmi idő foglyulejtésének illúziója. Már az átépítés kezdetekor elveszett azonban egy összművészeti termék valódi kiérlelésének lehetősége.

JEGYZETEK

1. „S alighanem azok a legjobb és legművészből temető, melyek nem cifra emlékek és tarka kövek sokaságában keresik ezt a jelleget, hanem az egésznek nagy, összeolvadó egységében.” – fogalmazta meg a sírkert-gondolatot Nádai Pál. Magyar Iparművészet. 1912. 283.

2. PÁMER N.: Magyar építészet a két világháború között. Bp., 1986. 39.

3. Debrecen Szabad Királyi Város Polgármestere. Pályázati felhívás. 17391/1931 VII. sz. (A művész pld.)

4. Sz. KÜRTI K.: Temetőművészet Hajdú-Biharban. A debreceni köztemető kép-

zőművészeti értékei. In: Hajdú-Bihar temetőművészete. Debrecen, 1980. Szerk. Szöllösi Gyula. 238. old.; Úő.: Közterti szobrok és épületdíszítő alkotások Debrecenben és Hajdú-Biharban. Debrecen, 1977. 116–117.

5. Debrecen szabad kir. város új köztemetője ravatalozó és hamvasztó épülete c. kiadvány (h.n., 1932). 16. Lényegében a Tér és Forma 1932. 9. sz. bővített változata.

6. „Versénynek Borsos azt telefonálta kétségen kívül mindjárt az anyém lett a legjobb, de az elv az volt 3 felé”. Haranghy Jenő 1931. július 9-én kelt levele feleségéhez.

7. A tervvázlat fotója a Haranghy-család tul.

8. Gróf Bethlen István látogatása a város új közintézményeinél. Debreczeni Újság. 1932. május 26. 3.

9. Dr. VIGYÁZÓ J.: Parád-fürdő és környékének részletes kalauza. Bp., 1929. 4–5.

10. DINNYÉS F.: Parád-fürdő és környéke festői szempontból. In: Parádi kalauz. Szerk. Homor László. Szeged, é. n. (1927) 49.

11. Haranghy Jenő o.m.kir. Iparművészeti iskolai rendes tanár (Budapest IX. Kinizsi u. 31.) ajánlata: Parád-fürdő Nagyszálló éttermének és társalgójának festményeire. 1940. aug. hó 9. (Az irat másolata a Haranghy-család tul.)

12. A Nemzeti Közművelődési Alapítvány 1346/1940. sz. és 1940. november 25-én kelt levele Haranghy Jenőhöz, illetve Pálinkás László asztalos 1942. október 12-én kelt levele.

13. Érdekes, hogy Haranghy Jenőnek elküldtek egy panorámafényképet (Horányi

Irén, Parád-fürdő felv.), amellyel a teraszról való kilátást akarták bemutatni.

14. Dr. BEREI-BARTHA Istvánné: Egy transzilvániai asszony levele Parád-fürdőről. Erdélyi Szemle. 1938. 7–8. sz. (o. n.)

15. Haranghy Jenő 1941. február 27-én kelt levele Darnay Sárahoz.

16. Az épület leírása: Magyar Építőművészet. 1942 áprilisi száma. 90–93. illetve Keleti Újság. 1941. október 26. 8.

17. A Műbarát V. kiáll. katalógusa. 1941. február 23 – március 9. Ugyancsak reprodukálva a Szépművészet. 1941. 4. sz. mellékletében.

18. Ellenzék. 1942. január 19. 3.

19. Keleti Újság. 1941. október 26. 8.

20. Az épület ma is áll az egykori Árpád (ma Traian) u. 27. szám alatt. Külső magyaros díszei nincsenek meg, valószínűleg a belső dekoráció is elpusztult. Haranghy Jenő üvegablakai edesapjának, Haranghy Györgynek az üvegnegatívjain maradtak fenn.

21. Haranghy Jenő 1941. november 22-én kelt levele feleségéhez.

22. Erdélyi Szemle. 1942. 1. sz. (o. n.)

23. Magyar Katonaujság. 1942. február 7. 7.

24. KEÖPE V.: Új szempontok a magyar építészeti stílushoz. Erdélyi Szemle. 1938. 9–10. sz. (o. n.)

25. Az Építészeti 1942. 2. sz. faksimilében leközli Padányi Gulyás Jenő Fából vaskarika c. írását, amely a Reggeli Magyarországbán jelent meg.

26. PADÁNYI GULYÁS J.: Maros-Torda Vármegye székházának homlokzati átalakítása Marosvásárhelyt. Építészeti. 1942. 2. sz. 68.

György Szűcs: Die historischen Wandbilder und Glasfenster von Jenő Haranghy. Debrecen, Parád, Kolozsvár

Jenő Haranghy (1894–1951) war zwischen den beiden Weltkriegen Professor an der Kunstgewerbeschule. Er ist in erster Linie als Maler und Zeichner der Heide-Landschaft in der Umgebung von Debrecen bekannt, wobei sich aber sein Interesse für die ungarische Geschichte bereits früh offensichtlich wurde. Auf seinen Briefmarkenentwürfen und Buchillustrationen verewigte er bedeutende Gestalten der Vergangenheit und außer diesen kleinkünstlerischen Arbeiten schuf er zahlreiche murale Werke, von denen das Hl. Stephan-Mosaik der Kunsthalle von Budapest (1938–42) am bekanntesten ist.

Eines seiner Hauptwerke ist das 1932 beendete Wandbild sowie die Glasfenster der von József Borsos erbauten Leichenhalle in Debrecen, die die Bestattung des Hunnenkönigs Attila darstellen. Die Leichenhalle selbst ist ein Prachtwerk des „magyarisierenden“ Stils und der ungarischen Ziegelarchitektur, deren Stil – neben János Kovács d.J. und László Holló – Haranghy am meisten zu übernehmen vermochte.

Die Thematik der Urvergangenheit erscheint auf dem Wandbild des Kurbades in Parád (1940), das eine Jagd der Heerscharen aus dem Epos „Tod des Buda“ von János Arany darstellt. Hier wird auch schon die Gegenwart versinnlicht, da die Draufsicht des Strandbades hundert Jahre später das Pendant des Besuches von Lajos Kossuth im Jahre 1840 ist.

1941 verfertigte er in Kolozsvár die äußeren Sgraffitos (Hl. Ladislaus, Einzug von Töhötöm bzw. von König Mathias in Kolozsvár) sowie die dekorativen Verzierungen und Szenen der inneren Wandflächen mit Wappen, sowie die ebenfalls historisch inspirierten Bilder der Glasfenster (Porträts der Fürsten von Siebenbürgen, bedeutende Städte), des Gebäudes der Armeekorpskommandatur.

Jenő Haranghy gehörte zu den Künstlern mit einem Hang zum Konservatismus, die ihren Schülern bei der Entfaltung keine Schranken setzten, selbst jedoch einem im 19. Jahrhundert fundierten, werterhaltenden Standpunkt vertreten.